

آموزش همگانی هنر در ایران
تحلیل جامعه‌شناختی آموزش هنرهای تجسمی
در مراکز فرهنگی و مؤسسه‌های هنری شهر تهران

نویسنده:

محمد رضا مریدی



سازمان اسناد و کتابخانه ملی
جمهوری اسلامی ایران

سرشناسه	: مریدی، محمدرضا، ۱۳۵۷
عنوان و نام پدیدآور	: آموزش همگانی هنر در ایران: تحلیل جامعه‌شناختی آموزش هنرهای تجسمی در مراکز فرهنگی و مؤسسات هنری شهر تهران
مشخصات نشر	: تهران: پژوهشگاه فرهنگ، هنر و ارتباطات، ۱۳۹۳
مشخصات ظاهری	: ۲۲۱ ص: جدول
شابک	: ۹۷۸ - ۶۰۰ - ۷۶۸۷ - ۰۸ - ۶
وضعیت فهرست نویسی	: فبیای مختصر
یادداشت	: این مدرک در آدرس http://opac.nia.ir قابل دسترسی است
شماره افزوده	: پژوهشگاه فرهنگ، هنر و ارتباطات
شماره کتابشناسی ملی	: ۳۷۷۰۳۱۵



آموزش همگانی هنر در ایران

تحلیل جامعه‌شناختی آموزش هنرهای تجسمی در مراکز فرهنگی و مؤسساتهای هنری شهر تهران

ناشر: پژوهشگاه فرهنگ، هنر و ارتباطات

نویسنده: دکتر محمدرضا مریدی

ویراستار ادبی: سمیرا فتحعلی آشتیانی

صفحه‌آرا: یحیی نشتاعلی

طراح جلد: زهرا محترمی

نوبت چاپ: اول - اسفند ۱۳۹۳

شمارگان: ۷۰

قیمت: ۱۰۰۰۰۰ ریال

شابک: ۹۷۸ - ۶۰۰ - ۷۶۸۷ - ۰۸ - ۶

همه حقوق این اثر برای پژوهشگاه فرهنگ، هنر و ارتباطات محفوظ است.

در صورت تخلف، پیگرد قانونی دارد.

نشانی: تهران، پانین تر از میدان ولی عصر (عج)، خیابان دمشق، شماره ۹، پژوهشگاه فرهنگ، هنر و ارتباطات

صندوق پستی ۶۴۷۴ - ۱۴۱۵۵ تلفن: ۸۸۹۰۳۲۱۳ دورنگار: ۸۸۸۳۰۷۶ Email: nashr@ric.ir

اثر حاضر، نتیجه پژوهشی است که با نظارت دکتر خشابار قاضی‌زاده در پژوهشگاه فرهنگ، هنر و ارتباطات انجام شده است.

فهرست مطالب

۹	سخن ناشر
۱۱	پیشگفتار
	فصل اول - واکاوی مسئله
۱۵	پرسش‌هایی درباره آموزش همگانی هنر
۱۸	پیشینه و سیبهر مطالعاتی
	فصل دوم - نظریه‌ها و رویکردهای آموزش همگانی هنر
۲۷	تضادهای درونی در آموزش هنر
۳۰	۱. رویکرد فرمالیستی در آموزش هنر
۳۳	۲. رویکرد تربیتی در آموزش هنر
۳۵	۳. رویکرد مؤلفه‌محور در آموزش هنر
۳۹	آموزش هنر در نظریه‌های آموزشی
۴۲	یادگیری خلاق و شیوه‌های آموزش هنر
۴۶	۱. راهبرد پرسش و پاسخ
۴۷	۲. راهبرد مشارکتی و مباحثه
۵۳	۳. راهبرد جستجو و حل مسئله
۵۳	روش‌های آموزش هنر
۵۶	آموزش همگانی هنر
۵۶	۱. مفهوم آموزش همگانی و آموزش غیرحرفه‌ای هنر
۶۰	۲. آموزش همگانی هنر و سیاست‌های دموکراتیک فرهنگ

- ۶۴ ۳. آموزش همگانی هنر و مفهوم اوقات فراغت
- ۶۷ ۴. آموزش همگانی هنر در کشورهای گوناگون
- ۷۳ جمع‌بندی و نتیجه‌گیری

فصل سوم - آموزش عمومی، تخصصی و همگانی هنر در ایران

- ۷۹ تاریخچه آموزش هنر در ایران
- ۸۰ دوره نخست: آموزش مکتبی هنر
- ۸۱ دوره دوم: آموزش جدید هنر مدرن
- ۸۵ دوره سوم: آموزش دانشگاهی هنر
- ۸۸ آموزش عمومی هنر در مدارس
- ۸۹ ۱. اهداف آموزش هنر در مدرسه
- ۹۰ ۲. برنامه‌های آموزشی و ساعت‌های تدریس
- ۹۴ ۳. موانع و دشواری‌های هنر در مدرسه
- ۹۷ آموزش تخصصی هنر در نظام آموزش عالی
- ۹۸ ۱. برنامه‌ها و دوره‌های آموزشی
- ۱۰۱ ۲. امکانات آموزشی و استادان دانشگاهی
- ۱۰۲ ۳. متقاضیان، دانشجویان و تحصیل‌کردگان هنر
- ۱۰۶ آموزش همگانی هنر در مراکز فرهنگی و مؤسسه‌های هنری

فصل چهارم - مطالعه میدانی وضعیت آموزش همگانی هنر در ایران

- ۱۲۶ بخش اول: مصاحبه با هنرجویان
- ۱۲۷ مدل نظری و فرضیه‌های تحقیق
- ۱۳۰ روش مصاحبه با هنرجویان
- ۱۳۹ فرضیه اول: پیگیری رویدادهای هنری و نگرش به کلاس‌های آموزشی
- ۱۴۲ فرضیه دوم: حضور در میدان هنری و نگرش به کلاس‌های آموزشی
- فرضیه سوم: ارزیابی نگرش هنری هنرجویان و نگرش آنها به کلاس‌های آموزشی
- ۱۴۴ آموزش

- فرضیه چهارم: میزان شناخت هنری و نگرش به کلاس های آموزشی ۱۴۷
- فرضیه پنجم: میزان آشنایی با نوع اثر نقاشی و علاقه مندی به آن و نگرش به کلاس های آموزشی ۱۴۹
- فرضیه ششم: جنسیت هنرجویان و نگرش آنها به کلاس های آموزشی ۱۵۱
- فرضیه هفتم: رابطه سن هنرجویان و نگرش آنها به کلاس های آموزشی ۱۵۱
- فرضیه هشتم: رابطه میان ترم آموزشی و نگرش هنرجویان به کلاس های آموزشی ۱۵۲
- فرضیه نهم: داشتن فعالیت های هنری دیگر و نگرش به کلاس های آموزشی ۱۵۳
- فرضیه دهم: سابقه فعالیت هنری در خانواده و نگرش هنرجویان به کلاس های آموزشی ۱۵۴
- فرضیه یازدهم: سن آغاز فراگیری هنر و نگرش هنرجویان به کلاس های آموزشی ۱۵۵
- فرضیه دوازدهم: وضعیت تأهل و نگرش به کلاس های هنری ۱۵۶
- فرضیه سیزدهم: میزان تحصیلات و نگرش به کلاس های هنری ۱۵۶
- فرضیه چهاردهم: میزان و نوع استفاده از رسانه و نگرش به کلاس های آموزشی ۱۵۸
- فرضیه پانزدهم: وضعیت اشتغال و نگرش به کلاس های هنری ۱۵۹
- فرضیه شانزدهم: میزان تحصیلات پدر و مادر و نگرش به کلاس های هنری ۱۶۰
- فرضیه هفدهم: میزان درآمد اقتصادی و نگرش به کلاس های هنری ۱۶۲
- فرضیه هجدهم: ارزیابی از طبقه اجتماعی و نگرش به کلاس های هنری ۱۶۳
- فرضیه نوزدهم: موقعیت اجتماعی سکونت در شهر و نگرش به کلاس های هنری ۱۶۳
- بخش دوم: مصاحبه با مدرسان هنر ۱۶۸
- روش مصاحبه با هنرمندان و مدرسان هنر ۱۶۹
- گفتگوها و یافته ها ۱۷۰

فصل پنجم: جمع‌بندی و نتیجه‌گیری

- ۱۸۳ جمع‌بندی و خلاصهٔ مباحث
- ۱۸۹ نتیجه‌گیری و پیشنهادها
- ۱۹۰ اول: آماتورها به عنوان مخاطبان هنر
- ۱۹۱ دوم: آماتورها به عنوان متقاضیان دانشگاهی هنر
- ۱۹۲ سوم: آماتورها به عنوان هنرمندان آینده
- ۱۹۶ پیوست: خلاصهٔ مصاحبه با هنرمندان و مدرسان هنر
- ۱۹۶ مصاحبه با جواد مدرسی
- ۲۰۰ مصاحبه با ایمان افسریان
- ۲۰۳ مصاحبه با مانی غلامی
- ۲۰۵ مصاحبه با واهیکا هارتونیان
- ۲۰۷ مصاحبه با مریم طباطبایی
- ۲۱۳ کتابنامه

سخن ناشر

بی‌شک بالاترین و والاترین عنصری که در موجودیت هر جامعه دخالت اساسی دارد، فرهنگ آن جامعه است. اساساً فرهنگ هر جامعه، هویت و موجودیت آن جامعه را تشکیل می‌دهد و با انحراف فرهنگ، هرچند جامعه از بعدهای اقتصادی، سیاسی، صنعتی و نظامی قدرتمند و قوی باشد و بس بروج و میان‌پهنی است، اگر فرهنگ جامعه‌ای وابسته و مرتزق از فرهنگ غریب باشد ناچار دیگر آباد آن جامعه به جانب مخالف گرایش پیدا می‌کند و بالاخره در آن مستهلک می‌شود و موجودیت خود را در تمام ابعاد از دست می‌دهد. (امام خمینی^(ع)، صحیفه نور، ج ۱۵: ۱۶).

رشد و توسعه اقتصادی یا سیاسی بدون توجه به ارزش‌های والای فرهنگی می‌تواند موجبات سستی و اعوجاج در اصول اعتقادی و ملی جامعه را فراهم آورد. پژوهشگاه فرهنگ، هنر و ارتباطات با انجام تحقیقات و پروژه‌های پژوهشی و نیز برگزاری نشست‌های علمی با اصحاب علم و فرهنگ و ارائه نتایج حاصل در قالب «گزارش پژوهش» یا «کتاب»، تلاش خود را مصروف گسترش ارزش‌های اصیل فرهنگی می‌کند.

امید است با بهره‌گیری از توان علمی پژوهشگران، بتوان گام مؤثری در برنامه‌ریزی جامع توسعه کشور برداشت.

اثر حاضر، نتیجه پژوهش با عنوان آموزش همگانی هنر در ایران، تحلیل جامعه‌شناختی آموزش هنرهای تجسمی در مراکز فرهنگی و مؤسسه‌های هنری شهر تهران، که توسط دکتر محمدرضا مریدی در پژوهشگاه هنر و رسانه پژوهشگاه فرهنگ، هنر و ارتباطات نگارش یافته و در اختیار علاقه‌مندان قرار می‌گیرد.

پیشگفتار

هر سال به‌ویژه در تابستان، مشتاقان بسیاری در کلاس‌های آموزش هنر شرکت می‌کنند؛ کلاس‌هایی که بخشی از برنامه‌های فراغتی است. اما چرا تعداد بسیاری از این افراد از ادامه آموزش بازمی‌مانند و ادامه راه نمی‌دهند؟ چرا این فرصت به نقطه قوت در پرورش ذوق و ذائقه افراد جامعه تبدیل نمی‌شود؟

مؤلف یکی از دلایل موفق نبودن در این مسیر را تحمیل سرفصل‌های آموزش تخصصی هنر به آموزش تفریحی هنر می‌داند. سرفصل‌های آموزش تخصصی هنر در دانشگاه‌ها دنبال می‌شود و اغلب همین مدل به‌صورت ساده شده و از شدت سادگی، ناقص شده در مراکز و آموزشگاه‌های هنر دنبال می‌شود. واقعیت این است که مدرسان هنر در مراکز آموزشی بدون در نظر گرفتن تفاوت‌های آموزش غیرحرفه‌ای و تخصصی و بدون آنکه تفاوت دانشجوی رشته دانشگاهی هنر و علاقه‌مند به حضور در کلاس فراغتی هنر را در نظر بگیرند، سرفصل‌های چند ترم آموزش دانشگاهی را در یک دوره آموزشی (عمدتاً یک فصل تابستان)، به‌صورت فشرده به هنرجویان غیرحرفه‌ای

تحلیل می‌کند؛ بدون آنکه به علل و زمینه‌های حضور غیر حرفه‌ای‌ها در کلاس‌ها توجه کند.

با این دغدغه، تحقیق حاضر به دنبال جستجوی مفاهیم و روش‌های تازه برای بهبود آموزش هنر در آموزشگاه‌ها، فرهنگ‌سراها، سرای محله‌ها و دیگر مراکز آموزش همگانی هنر است. علاوه بر این، مطالعه حاضر، پژوهشی جامعه‌شناسانه درباره علاقه‌مندان هنر است. آموزش هنر به مثابه فعالیت فرهنگی بخشی از انتخاب‌های اجتماعی افراد است که آنها را به سوی مشارکت فرهنگی، مهارت در کار گروهی، افزایش اعتماد به نفس و همچنین پرورش تفکر خلاق و بازانديشانه هدايت می‌کند. از این رو، مطالعه آموزش همگانی هنر و نظام دسترسی افراد به کلاس‌های هنری مدنظر کارشناسان برنامه‌ریزی اجتماعی است.

امید که تحقیق حاضر در مطالعه آسیب‌شناسانه آموزش همگانی هنر گامی به پیش برداشته باشد. شایسته است از همکارانم آقای جواد مدرسی، خانم زهرا پورحسینی، مریم تقی‌زادگان و به‌ویژه معصومه تقی‌زادگان قدردانی کنم؛ همچنین از پژوهشگاه فرهنگ، هنر و ارتباطات که فرصت تحقیق و انتشار این کار را فراهم کردند.

محمد رضا مریدی

استادیار دانشگاه هنر